

LAINSUOJATON

Kun verotuksesta poistettiin sairauden- ja terveydenhoidosta aiheutuneiden menojen vähennysoikeus säätämällä niiden tilalle ns. maksukatto, siirryttiin lähes kaikkien mielestä epäoikeudenmukaisempaan järjestelmään. Tuo nyt yhteensä vajaan 1 200 euron summa kun vastaa pienituloisella eläkeläisellä noin 20:tä prosenttia nettotuloista vuodessa, minimipalkkaisella työntekijällä 10:tä prosenttia, keskituloisilla vajaan viittä prosenttia, Rytsölöille tai pääjohtajille sillä ei ole mitään merkitystä. Kun maksukatto kertyy erikseen hoitokuluista (sairaala-, terveyskeskus- ym. maksuista) ja erikseen lääkekuluista, asettaa se eriarvoiseen asemaan ne, joille kertyy maksukaton verran kumpiakin menoja. Huonoimmassa asemassa olemme me, joita kummatkaan maksukatot eivät koske, eli henkilöt, jotka syystä tai toisesta ovat joutuneet ulosottomiehen kynsiin. Kun lisäksi kunnat ovat ryhtyneet käyttämään perintätoimistojen palveluita erääntyneiden saataviensa perinnässä, on varmaa, että lainsuojatto muuten jatkuu hautaan saakka.

Henkilökohtaisesti jouduin ulosoton piiriin jo 1980-luvulla silloisten alkoholiongelmieni, epäonnistuneen yritystoiminnan ja takauksieni vuoksi. Tuosta lähtien on vouti vienyt palkastani tai eläkkeestäni kuukausittain 500–1 000 mk kuussa/netto ja vie ilmeisesti lopun ikäni, sillä en velkojeni luonteen vuoksi tule pääsemään saneeraukseen eikä suunniteltu ulosottolain muutokseen tule koskemaan minua. En enää häpeä tunnustaa olevani

ulosottoviraston vakiasiakas, sillä vuoden 1994 jälkeen syntyneet velkani ovat joko terveydenhoitokuluja tai sairaaloissa oloni aikana rästiin jääneitä vuokria, eikä ”alkoholilla ole osuutta asiassa”, sillä kyseiseen nautintoaineeseen minulla ei ole ollut varaa koskea kyseisen vuoden jälkeen. Vuoden 1997 jälkeen ei muuten ole ollut varaa asumiseenkaan, kuten jäljempää ilmenee. Uutta velkaa en ole luottokelvottomana saanut eikä nimeni ole kelvannut takauksiinkaan. Oikeastaan ainut asia, joka on muuttunut, on kuukausittainen ulosottopalkkio, joka alussa oli 40 mk/kk ja nyt jo lähes 10 prosenttia nettosummasta.

Kuntien siirtymisessä perintätoimistojen asiakkaisi on mielestäni jopa rikosluonteisia piirteitä, koska asiakas, joka ei ole pystynyt maksamaan vähän reilun satasten terveyskeskusmaksua, tuskin pystyy siihen, jos siihen lisätään 200–400 euroa perintäkuluja, korkoja ja ulosottomaksuja. Tähän kirjoitukseen minut oikeastaan kirjoittikin ”unohnutun” 45 mk:n ambulanssikyydin omavastuuosuus, joka lisättyä Aktiv Kapital -maksulla olikin jo yli 1 000 mk eli euroissakin parisataa. Pankkien ja pääomapiirien omistamien perintätoimistojen laillisuutta en pysty kyseenalaistamaan, niiden moraalisuuden kylläkin. Näin näet saman perintätoimiston karhuavan 16-vuotiaalta opiskelijalta 120 mk:n videovuokraamolaskua, joka lisättyinä perintäkululla oli lähes 500 euroa. Paljonkohan tuo lasku on 10 vuoden kuluttua, kun poika lopettaa opiskelun ja valmistuu työelä-

mään. Näin tuossa pojassa seuraajani, kohtalotoverin, joka maksaa laskunsa erään tietyn viraston kautta pääsemättä koskaan tasapainoon. Onko hänellä sitten kanttia valmistuakaan, jos odotettavissa on, että ulosottomies vie kolmanneksen bruttotuloista. Omalla kohdallani perintä ainakin tapahtuu kronologisessa järjestyksessä, etten vain missään nimessä pysty maksamaan laskujani, ennen kuin ne ovat kasvaneet korkoa ja menneet perintään. Tarkasti nuo perintätoimistot ja ulosottovirasto muuten pitävät huolta, etteivät nuo laskut pääse vanhenemaankaan.

Kun vuonna 1997 huomasin, ettei minulla ollut varaa normaaliasumiseen, keksin ratkaisukseni kansanopiston, jossa oli ilmainen majoitus ja ruokailukin koulupäivinä. Vuodeksi suunnittelemani kieltenopiskelu on venähtänyt, sillä ”terveydellisistä syistä” olen joutunut suorittamaan kansanopistossa myös aikoinaan ”terveydellisistä syistä jäänyttä lukiota”, joka taas keskeytyi ”terveydellisistä syistä” vuodeksi. Säästöjä, joilla olisin pääsyt normaaliasujien kirjoihin, ei kertynyt, joten jatkan ”opiskeluani”. Syksyllä en keuhkovammmani vuoksi saanut lääkäriltä lupaa majoittua enää oppilasasuntolaan, vaan jouduin vuokraamaan soluasunnon opiskelija-asuntosäätiöltä, vaikka sellaisessakin asuminen on riskialtista allergioitteni ja lääkitykseni vuoksi niin itselleni kuin kanssasujillekin. Vääriin käsiin joutuesaan lääkkeeni kun taatusti ovat vaarallisia ja opiskelevalla nuorisolla on

tunnetusti kokeilun halua. Oppilas-asuntoloissa olin säilyttänyt kotipaikkakuntani, nyt soluasunnossa se maistraatin päätöksellä muuttui. Samalla meni myös ruokailuetu ja asumistukikin evättiin, koska tuo ulosottovirastolle menevä tulojeni osuus, jota en ole nähnyt yli 15 vuoteen, lasketaan tuloikseni. Jotta katastrofi olisi täydellinen, jouduin tietenkin turvautumaan parin kuukauden opiskelun jälkeen sairaalahoitoon, josta vapauduttuani minulla ei ollut markkaakaan rahaa. Eli ei ollut varaa lääkärin määräämiin lääkkeisiin, koska paikallisessa huoltovirastossa minua ei uskottu. Siellä merkonomi katsoi olevansa pätevämpi arvioimaan terveydentilani kuin keuhkotautien erikoislääkäri ja tunsu myös taskujeni sisällön itseäni paremmin. Kolmen päivän tauko lääkityksessä aiheutti ilmeisesti pysyviä seuraamuksia, sillä olen tuon jälkeen ollut jo kolmasti sairaalahoidossa.

Tietenkin nuo sairaalamaksut on edelleen maksamatta ja siirtynevät aikanaan perintätoimiston lisällä korotettuina ulosottoon. Onkohan tulosvastuu kokonaan kielletty sosiaalitoimessa, sillä anomani toimeentulotuki lääkkeisiin olisi ollut murto-osa omavastuuosan ylittävistä hoitopäivämaksuista, jotka uusi kotikuntani joutui maksamaan. Ilman paikallisen apteekin joustavuutta tuskin tätä kirjoittelisin, koska rahani eivät tuon kolmen päivän päästäkään olisi riittäneet vuokran maksun jälkeen koko lääke-erän ostoon, saati elämiseen. Onnekseni apteekkarin ”pilkkoi” lääkärin määrärauksen pieniin eriin, joista selvisin vippien ja ystävien avulla seuraavaan eläkkeeseen. Huoltovirastoon en ole uskaltanut tuon jälkeenkään, sillä pelkään tekeväni jotakin, josta seuraa leipää ja asuntokin. Jollakin lailla absurdilta tuntuu tilanteessani se, että olen kyseisenä vuonna saanut entisessä kotikunnassani lääkkeisiin

toimeentulotukea yli tuon maksukaton määrän ja lisäksi itse maksanut muutamaa markkaa alle tuon määrän, eli lääkekuluni olivat olleet lähes tuplatan tuo omavastuuosuus. Jos maksukattoon ei lasketa toimeentulotukena saatuja lääkkeitä, niin miten on muissa tapauksissa muiden kuin potilaan itsensä maksamien lääkkeiden laita. Monenkoahan lääkekulun todellisuudessa maksavat vanhemmat tai työnantaja? Ne kuuluvat maksukaton piiriin, koska maksaja on nimellisesti reseptissä mainittu henkilö. Monellako terveyskeskus- ja sairaalamaksujen ja erilaisten hoito- ym. kulujen todellisena maksajana on koti-, tapaturma- tai henkilökohtainen vakuutus? Saadut korvauksethan perustuvat useimmiten maksettujen laskujen tositteisiin, jolloin ne vaikuttavat myös maksukaton kertymiseen.

Tilanteeseen ollaan mielestäni ajautettu siksi, että Kela on suuressa viisauudessaan haalinut itselleen tehtäviä, joista se ei määrällisesti eikä laadullisesti kykene selviytymään. Opintotuella, työttömyydellä ja sairausvakuutuksella on varsin vähän yhteistä, ainakin jos niitä hoitaa ”yritys”, joka aikoinaan perustettiin työelämän jo jättäneiden tarpeisiin. Sosiaalitoimen, varsinkin akuutin toimeentulotuen enenevä siirtäminen toimenkuvastaan harhautuneelle vakuutuslaitokselle olisi askel ojasta allikkoon, koska sitä valvovat Tarkastuslaitos ja ylin päättäjä Vakuutusosasto vaikuttavat kumileimasimilta, joiden tehtävä on säästösysteistä pitkittää käsittelyä toivoen asiakkaan kuolevan käsittelyn aikana. Myös näissä instansseissa näyttää merkonomi poikkeuksetta kumoavan erikoislääkärin lausunnon, eivätkä näiden laitosten lääkärit tämän päätöstä kumoaa. Itse olen tästä ehkä karmaisevin esimerkki. Olen yksi niistä harvoista, ellen jopa ainoa, joka ei aikoinaan siirtynyt Valtiokonttorin maksaman invalidira-

han piiristä Kelan maksaman vammais/hoitotuen piiriin. Pitkän taistelun ja ilmeisesti TV-ohjelman aiheuttaman kohun jälkeen tuo tuki viimein myönnettiin, ei kuitenkaan taannehtivasti eikä määrällisesti oikeana. Perusosahan ei kata edes säännöllistä lääkärin määräämää lääkitystä, ei vammoistani aiheutuvia poikkeuksellisia liikkumiskuluja saati poikkeuksellisesta ruumiinrakenteesta johtuvia poikkeuksellisia vaatteitten valmistus/muutoskuluja (hattu ainut joka ”istuu” valmiina ostettuna). Ei myöskään maksullista apua tai apuvälineitä, joita tarvitsen toisinaan. Jos tarvitsisin niitä jatkuvasti, ne kuuluisivat vammaispalvelulain mukaisesti kunnalle. Edes korotettu hoitotuki ei laskennallisesti kattaisi vammoistani aiheutuvia lisäkustannuksia. Kuitenkaan Kelan, Tarkastuslaitoksen tai Vakuutusosaston lääkärit eivät ole vaatimuksistani huolimatta suostuneet minua tutkimaan tai ohjaamaan hyväksymänsä lääkärin tutkitavaksi vaan ovat kumonnet täysin yksiselitteiset julkisen terveydenhuollon erikoislääkärin lausunnot (ne eivät siis ole olleet niitä suurella rahalla ostettuja). Ilmeisesti kaikissa kolmessa instanssissa on laskettu, ettei minulla ole varaa eikä aikaakaan lähteä peräämään oikeuksiani EU-tai Ihmisoikeustuomioistuimessa.

Korotetun hoitotuen myöntäminenkään ei ratkaisisi ongelmiani, koska se ei lopettaisi ulosottoa, ei palauttaisi luottotietoja eikä mahdollistaisi kunnallisen tai yksityisen normaaliasunnon saantia. Loppuelämäni kuluneekin kansanopistoissa, joista, jos oikein hyvin menee, siirryn aikanaan vanhainkotiin, jolloin kunta nostaa eläkkeeni, johon ilmeisesti kuuluu myös täysi hoitotuki. Itselleni tulen saamaan päivittäisen käyttövaran, vajaan norttiaskin hinnan, joten on onni, että olen päässyt irti tupakasta, etten joudu jämäiä keräilemään. Mutta tietenkin

juuri minä olin se onneton, joka jäi lopetettuaan Nicorette-koukkuun ja niitä ei korvaa Kela, vaikka ne ovat ehtona elämisen jatkumiselle (astma/COPD). Huumehörhöt saavat kyllä ilmaisia ruiskuja itsensä tuhoamiseen, mutta tupakoimisen ja ryyppäämisen lopettamisen tukeminen on vain sanahelinää. Onneksi tuo viimeksi mainittu onnistui, ennen kuin kaikki hoitolaitokset oli lakkautettu ja muutettu pakolaiskeskuksiksi. Tuolloin lopettaessani sain myös tuta, että ”sossu on vahvempi kuin vouti”, eli valtakitja hoitomaksujen vakuudeksi katkaisi ulosoton. Käykö näin tulevaisuudessaakin vai ulosmitataanko minulta vielä vanhainkodissakin ja vai kuttaako se käyttövarojeni määrään, olisi kiva tietää ennakolta.

Minulle on vuosien saatossa muodostunut ainakin kaksi periaa-

etta. En koskaan piiloudu kirjoittassani nimimerkin suojiin enkä ota kantaa asiaan, ellei minulla ole ehdottaa siihen parannusta, ainakin muutosta. Maksukaton määräytymisperusteet ovat yksi sellainen. Lääke-, sairaala- ja muut terveydenhoitokulut pitäisi yhdistää ja niiden pitäisi olla prosentuaalisesti sidoksissa tuloihin. Olisiko oikea prosentti 1, 2, 5 vai 10, se on päättäjien asia, samoin se, miten omaisuus vaikuttaa maksuihin. Ulosoton suojaosuuden eli käteen jäävän euromäärän pitäisi riittää asuinpaikan keskimääräiseen vuokraan ja peruselinkustannuksiin, nykyisellä suojaosuudella ei Helsingissä pysty asumaan edes asuntolassa, jos syö muutakin kuin sanoja ja kaurapuuroa. Ulosmitattujen terveydenhoitokulujen pitäisi myös vaikuttaa maksukattoa määriteltäessä. Ulosmittaus

olisi ehdottomasti lopetettava ja siirryttävä johonkin muuhun perintämuotoon, mikäli velka ei ulosotolla vähene, vaan ulosmitatut varat menevät korkoihin ja kuluihin. Ulosoton piirissä olevalle olisi suotava mahdollisuus maksaa myös terveydenhoitokulunsa ennen ulosottoa, etteivät ne menisi ulosottoon. Kohdelun pitäisi olla sama koko maassa ikään, kokoon, näköön tai rotuun katsomatta. Näin vältetään se, ettei kaikista vammaisista ja verovelkaisista tule rasisteja.

Lopuksi haluan kiittää lukijoita 25 vuoden aikana saamastani palautteesta, sillä ”terveydellisistä syistä” tämä on todennäköisesti viimeinen ”yhteiskuntapoliittinen kannanotto”.

PENTTI YRJÖNEN

TYÖ NAISEN PAKKONA JA VAPAUTENA

Naisten työnteossahan on tunnetusti kaksi osaa, kodin ulkopuolinen palkkatyö ja kodin piirissä tehty työ, joka pääosin on oman talouden hyväksi tehtyä työtä, mutta monilla siihen on liittynyt myös ns. harmaata työtä, erilaisten palvelujen tuottamista muille kotitalouksille. Etenkin viimeksi mainitulla on ollut tavattoman paljon suurempi merkitys kuin kuvitellaan, koska tästä työstä ei ole jäänyt merkkejä tilastoihin.

Kahdeksan naistutkijan, pääosin historioitsijoiden, kokoomateos naisten työn muuttumisesta vanhasta maatalousyhteiskunnasta nyky-

päiviin avaa havainnollisen ja monisäikeisen kuvan naisten merkityksestä työn maailmassa ja työn merkityksestä naisten elämälle. Koska kirjoittajat ovat pääosin historian tutkijoita, ovat artikkelit vahvasti empiirisiä ja maanläheisiä, mutta tekstit todistavat myös teoreettisen ajattelun ja kansainvälisen keskustelun vahvasta vaikutuksesta.

Artikkelikokoelman ilmiselvänä lähtökohtana on kansainvälinen näkökulma, sekä ulkomaisten havainnoitsijoiden että 1900-luvun tilastojen osoittama naisten korkea palkkatyöhön osallistuminen aste Suomessa. Tämän totuuden monisäi-

keistä todellisuutta avataan monista näkökulmista: Ann-Catrin Östman esittelee väitöstutkimuksensa tuloksia Pohjanmaan maaseudun sukupuolen mukaisesta työnjaosta 1800-luvulla. Östman problematisoi talonpoikaisnaisten väitettyä itsenäisyyttä ja omanarvontuntoa osoittamalla, kuinka naisten näkemys omien töittensä arvosta heijasti ja uusinsi sukupuolen mukaista arvohierarkiaa. Työllä oli suuri merkitys sukupuoli-identiteettien muovautumismelle, eikä tietenkään ole ihme, että asetelma oli monella tapaa sisäisesti ristiriitainen. On merkille pantavaa, kuinka vahvasti naiset hah-